

รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย

เล่าขานสานวัฒนธรรม ดำรงคุณค่าความเป็นไทย

พรปวีณ์ ทองด้วง¹

“งานด้านการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมนั้น คือ งานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและทางจิตใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุทั้งองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่น ๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป” พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2513 (ทพวงมหาวิทยาลัย, 2539 อ้างอิงใน วิรุณ ตั้งเจริญ และคณะ, 2542)

วัฒนธรรมเป็นเครื่องวัดและเครื่องกำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม และขณะเดียวกัน วัฒนธรรมยังกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม ดังนั้น วัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความอยู่ของประชาชนและต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติมาก วัฒนธรรมไทยมีความสำคัญโดยเป็นเครื่องสร้างระเบียบแก่สังคมมนุษย์ ทำให้เกิดความสามัคคีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น รูปแบบของครอบครัวเป็นเครื่องมือช่วยแก้ปัญหา และสนองความต้องการของมนุษย์ ตลอดจนช่วยให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า และยังเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติอีกด้วย (สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

จากความสำคัญดังกล่าว วัฒนธรรมจึงเป็นแก่นของสังคมและประเทศชาติ แม้ว่ากาลเวลาจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีความเจริญในด้านต่าง ๆ อันเกิดจากเทคโนโลยี ทำให้มีสิ่งใหม่เข้ามาในชีวิตมากมาย ในขณะเดียวกันการดำเนินชีวิตต้องพานพบกับสภาพปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันประเทศไทยต้องเผชิญกับนานาวิกฤติ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจโลก ปัญหาการเมืองภายในประเทศ การก่อการร้ายชายแดนภาคใต้ ซึ่งล้วนส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ของประเทศ ทั้งเศรษฐกิจการเงิน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณภาพชีวิต ความปลอดภัย เสรีภาพ ประชาธิปไตย ความมั่นคง ความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ แต่หากคนไทยยังดำรงวัฒนธรรมของตนอย่างเข้มแข็ง ย่อมทำให้ความเป็นชาติ ยืนหยัดและสามารถฟันฝ่าปัญหาอุปสรรคนานัปการได้

ทั้งนี้ ประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความงดงามของศิลปะ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และประเพณีอันงดงาม แต่ปัจจุบันคนไทยกลับละเลยวัฒนธรรมไทย ด้วยวิทยาการอันก้าวหน้า การสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้เกิดการหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติ ก่อปรกับรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป คนไทยจำนวนมากจึงหันไปหลงใหลในวัฒนธรรมตะวันตก จนหลงลืมวัฒนธรรมอันดีงามอันเป็นรากเหง้าของตนเอง กลายเป็นสิ่งล้าสมัย หันไปรับประทานอาหารตะวันตก แต่งกายเลียนแบบนักแสดงในละครและภาพยนตร์ต่างชาติ ใช้ภาษาอังกฤษหรือศัพท์แสลงแทนภาษาไทย การใช้ชีวิตแบบตัวใครตัวมัน ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อ่อนน้อมถ่อมตน รอยยิ้มที่เหือดหาย ฯลฯ

จากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนไทย ทำให้รัฐบาลองค์กร หน่วยงาน และบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ออกมารณรงค์ให้คนไทยตระหนัก รักษา และสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เช่น อาหารไทย ภาษาไทย การแต่งกายด้วยผ้าไทย น้ำใจโอบอ้อมอารี กิริยามารยาท ยิ้มสยาม เป็นต้น

ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2554-2550) ที่เน้นการพัฒนาให้ “สังคมมีความสุขอย่างยั่งยืน” ภายใต้ยุทธศาสตร์สู่ความพอเพียง ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 ด้าน คือ คน ชุมชน โครงสร้างเศรษฐกิจ การจัดการทรัพยากร และการสร้างธรรมาภิบาล (กระทรวงวัฒนธรรม, 2553)

ด้านกระทรวงวัฒนธรรมได้สนองนโยบายดังกล่าว โดยจัดทำแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2559-2550) เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบทิศทางการพัฒนางานศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ พัฒนาศักยภาพไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมั่นคงทางวัฒนธรรม คนไทยมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม (unity in diversity) มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถดำรงภูมิปัญญาของสังคมไทย ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมและเท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของ

¹ นักประชาสัมพันธ์ ประจำสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

โลกปัจจุบันและอนาคต ซึ่งแสดงถึงการมีภูมิคุ้มกัน และสามารถดำรงตนได้อย่างมีเหตุผล พอดี พอประมาณตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล มั่นคงและยั่งยืนสืบไป (กระทรวงวัฒนธรรม, 2553)

ในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้สัมฤทธิ์ผลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อให้คนไทยรับรู้ ตระหนัก สนใจ และตีความ จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมต่อไปโดยเฉพาะการสื่อสารมวลชนที่มีคุณสมบัติอันทรงพลังและหลากหลาย

ในบรรดาสื่อสารมวลชนทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือภาพยนตร์ ต่างก็มีความสมบัติที่แตกต่างกันออกไป สามารถเลือกนำมาใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารได้ตามวัตถุประสงค์และความต้องการ ทั้งนี้แม้ว่าวิทยุการจะก้าวไกลไปแค่ไหนก็ตาม สื่อวิทยุยังคงได้รับความนิยมอยู่เสมอ ด้วยคุณลักษณะเฉพาะตัวคือ มีการส่งกระจายเสียงคลื่นความถี่ที่ครอบคลุมกว้างไกล มีความรวดเร็ว จึงสามารถรับฟังได้ในหลายพื้นที่ ตัวเครื่องรับวิทยุราคาถูก ซื้อง่าย พกพาสะดวก นำติดตัวไปได้ทุกที่ ในขณะที่ตัวผู้ฟังเองไม่จำเป็นต้องอ่านออกเขียนได้ก็สามารถรับรู้และเข้าใจในข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ รวมทั้งยังฟังวิทยุพร้อมกับทำภารกิจอื่น ๆ ไปด้วยได้ นอกจากนี้วิทยุยังเป็นเวทีในการแสดงความคิดเห็นและความต้องการต่าง ๆ ทำให้ผู้ฟังมีความใกล้ชิดผูกพันกับตัวผู้ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนมีวิทยุออนไลน์เป็นอีกหนึ่งทางเลือกให้แก่ผู้ฟังอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้เองสื่อวิทยุจึงยังคงถูกนำมาใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ดังเช่น รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย ซึ่งผลิตโดยสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ออกอากาศพร้อมเครือข่ายทั่วประเทศตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2546 วัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้สังคมไทยหันกลับมาทบทวนและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยตระหนักว่า ในช่วงที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจเสรี แม้จะสร้างความเจริญเติบโต แต่ก็นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต ค่านิยม และวัฒนธรรม เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างรายได้ ทำให้สังคมไทยละเลยด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต โดยนำเสนอในลักษณะของการเชื่อมโยงสัญญาณ 2 ท้องส่ง (Twin Radio) ระหว่างสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ กับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในส่วนภูมิภาค รวมถึงการจัดรายการในรูปแบบสัญญาณและการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ เพื่อเป็น ช่องทางการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างสังคมที่เข้มแข็ง สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญา

ท้องถิ่นในรูปแบบของการประกอบอาชีพ การเกษตร สุขภาพ เทคโนโลยี ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งเป็นเวทีให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหาของรายการตามสถานการณ์ เช่น รายการทั่วทิศถิ่นไทยช่วงโยกภาคใต้ ที่ออกอากาศตั้งแต่เดือนตุลาคม 2551 ถึงเดือนเมษายน 2552 โดยเป็นหนึ่งในกิจกรรมเพื่อการประชาสัมพันธ์ ให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการนำเสนอรายการยึดแนวทางตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในหมู่พี่น้องประชาชน และยังมีการผลิตรายการทั่วทิศถิ่นไทยช่วงโยกภาคใต้สัญจร โดยติดตามคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ออกอากาศไปยังผู้ฟังทั่วประเทศ (จรัส เ็นนิล, 2552, หน้า 5)

จากความสำคัญดังกล่าว จึงได้เกิดการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “การศึกษารายการวิทยุรูปแบบรายการวัฒนธรรม : กรณีศึกษารายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย” เพื่อศึกษาการผลิตรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย ในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศได้อย่างหลากหลาย ครอบคลุม สามารถเข้าถึงคนฟังทั่วประเทศ สร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างกลมกลืน และดึงดูดความสนใจ นอกจากนี้ยังหวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่รายการวิทยุอื่น ๆ ทั้งรายการวิทยุรูปแบบวัฒนธรรมและรูปแบบอื่น เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์รายการและทำหน้าที่ของสื่อมวลชนอย่างมีคุณภาพ

การศึกษานี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการ ประกอบด้วยผู้บริหารของสถานีวิทยุ คือ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และฝ่ายผลิตรายการทั่วทิศถิ่นไทย ได้แก่ ไพโรจน์เชอร์ ผู้ดำเนินรายการหลัก ผู้ดำเนินรายการร่วม ผู้ดำเนินรายการร่วมในรายการสัญจร ผู้ดำเนินรายการส่วนภูมิภาค ผู้ประสานงาน ผู้สื่อข่าวพิเศษ ส่วนเทคนิค และทีมงานถ่ายทอดสด จำนวน 10 กรณีศึกษา โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2554 รวมถึงการรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อค้นพบ

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ทาง FM 92.5 MHz. และ AM 891 MHz. พร้อมเครือข่ายสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยทั่วประเทศ จำนวน 71 แห่ง รวม 125 ความถี่ แบ่งออกเป็น FM จำนวน 79 แห่ง และ AM จำนวน 46 แห่ง ทุกวันจันทร์-

ศุกร์ เวลา 14.00-13.00 น. มีผู้ดำเนินรายการคือ นายจรัส เ็นนิล และนางวโรภาส มังกรพิศม์ นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การเกษตร สมุนไพรในการป้องกันและรักษาโรค ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี และการท่องเที่ยว ในรูปแบบนิตยสารทางอากาศ ประกอบด้วยการเปิดสายคนฟัง การสัมภาษณ์ สารคดีชุดภูมิปัญญาทั่วไทย การรายงาน การถ่ายทอดกิจกรรมต่าง ๆ การเชื่อมโยงสัญญาณ 2 ท้องส่ง รายการสัญญาณนอกจากนี้ยังมีสเปค เพลง รวมถึงจึงเกิดนำเข้าและปิดท้ายรายการ โดยมีกลุ่มเป้าหมายของรายการคือ เกษตรกร แม่บ้าน และผู้สูงอายุทั่วประเทศ

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า เพื่อศึกษาการผลิตรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย ในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างหลากหลายครอบคลุม มีความน่าสนใจ สร้างการมีส่วนร่วมและสามารถเข้าถึงคนฟังทั่วประเทศ สรุปข้อค้นพบได้ดังนี้

1. การวางแผนการผลิตรายการ

รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยมีกระบวนการผลิตรายการตามแนวคิด การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง เริ่มตั้งแต่การวางแผนการผลิตรายการ เทคนิคในการเก็บข้อมูลและการผลิตรายการ รวมถึงการประเมิน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวางแผนการผลิตรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยนั้น มีการดำเนินการในทุก ๆ ด้าน ตามแนวคิดการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง ทั้งการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของรายการ การกำหนดรูปแบบรายการ การวางแผนเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนในเรื่องบุคลากร อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกเสียง และแหล่งข้อมูล ซึ่งช่วยสนับสนุนให้รายการมีความราบรื่นโดดเด่น และน่าสนใจ ดังนี้

1.1 บุคลากร แม้ว่ารายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยจะมีทีมงานฝ่ายต่าง ๆ จำแนกตามความรู้ความสามารถ เพื่อปฏิบัติงานร่วมกัน เช่น ผู้ประสานงาน ส่วนเทคนิค ทีมงานถ่ายทอดสด เป็นต้น แต่ทางรายการมีบุคลากรที่เป็นเรี่ยวแรงสำคัญคือ นายจรัส เ็นนิล โปรดิวเซอร์และผู้ดำเนินรายการหลัก เป็นผู้ดำเนินกระบวนการต่าง ๆ เองเป็นส่วนใหญ่ หรือหากมีการมอบหมายงานก็จะเป็นผู้กำกับดูแลอย่างครบวงจร ด้วยความคิดสร้างสรรค์และการดำเนินการแบบเปิดเสรีโดยบุคคลเดียว ได้แก่ การค้นคว้าหาข้อมูล การเขียนสคริปต์รายการ การติดต่อประสานงานวิทยากร บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ การลงพื้นที่ด้วยตัวเอง การสัมภาษณ์ การรายงาน การติดต่อ และการดำเนินรายการ ซึ่งนายจรัสมีความทุ่มเท ความพร้อมและคล่องตัวสูง อย่างเช่น การลงพื้นที่ด้วยตัวเองทันทีที่ได้รับข้อมูล และสามารถถ่ายทอด

ออกอากาศจากโทรศัพท์มือถือส่วนตัว หรือการเก็บเสียงแล้วนำมาตัดต่อด้วยตัวเอง ออกอากาศได้ทันที โดยไม่ต้องรอกระบวนการของระบบราชการ

จากการดำเนินการในรูปแบบดังกล่าว ทำให้รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยมีความรวดเร็ว ทันสมัย คอบสนองความต้องการของคนฟัง และยังทำให้นายจรัสมีความรู้ในเรื่องราวนั้น ๆ เป็นอย่างดี จึงมีความมั่นใจในการถ่ายทอดสู่คนฟัง ทำให้คนฟังเกิดความเชื่อถือด้วยข้อมูลที่ชัดเจนและถ่มลึก กอปรกับนายจรัสนับเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ คือ เป็นทั้งนักพูด นักจัดรายการ อ่านข่าว อ่านสเปค พากษ์หนังสือ และนักเขียน ผ่านการอบรมด้านการพูด การเขียน การจัดรายการ การผลิตสารคดี การข่าว การประชาสัมพันธ์ และการผลิตสื่อจากโรงเรียนการประชาสัมพันธ์, NHK (เอ็น.เอช.เค.), BBC (บีบีซี), มหาวิทยาลัยมหิดล, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และการฝึกจิตจากมหาวิทยาลัยทางจิตของโลก ประเทศอินเดีย นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลผู้อ่านข่าวดีเด่นของกรมประชาสัมพันธ์ ปีพ.ศ. 2536 และผู้จัดรายการใช้ภาษาไทยดีเด่น ภาคกลาง ปีพ.ศ. 2550 ทั้งนี้ จากการศึกษาคพบว่านายจรัสเป็นแม่เหล็กสำคัญในการดึงดูดและนำทางความคิดของคนฟัง

ภาพที่ 1 นายจรัส เ็นนิล โปรดิวเซอร์และผู้ดำเนินรายการทั่วทิศถิ่นไทย

1.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกเสียง รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยมีความพร้อมทางด้านอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการบันทึกเสียง คือ โทรศัพท์มือถือของนายจรัส เ็นนิล มีการออกแบบพิเศษต่อพ่วงเข้ากับไมโครโฟน ทำให้สามารถสัมภาษณ์เก็บข้อมูลได้อย่างสะดวก และยังมีคุณภาพที่เทียบเท่ากับไมโครโฟนในห้องส่ง ซึ่งนับได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง ในด้านการวางแผนเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกเสียง ในการบันทึกเสียงนอกสถานที่ ผู้จัดการรายการจะต้องเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด การวางแผนตั้งแต่การเลือกใช้อุปกรณ์เหมาะสม การศึกษาวิธีการใช้เครื่องมือ รวมทั้งการรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้ว่า นายจรัสมีความสามารถและกล้าเฉพาะตัวในการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลได้อย่างน่าสนใจ ดังเช่นที่นางสาวจิระวรรณ ตันภูรณนท์ (จรัส เ็นนิล, 2552, หน้า 16) กล่าวไว้ว่า “เราเดินทางไปศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าบรสิรินธร อ.สุโขทัย จ.สุโขทัย ได้เดินป่าศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่ศูนย์ฯ ทำให้ และแน่นอนคุณจรัสไม่พลาดที่จะบันทึกเหตุการณ์สนทนากับเจ้าหน้าที่ที่พร้อมการบรรยายภาพตลอดการเดินทาง เส้นทางศึกษาธรรมชาตินี้ ‘เอาไปฝากผู้ฟัง’ นี่ก็งานถนัดของเขา ถือเป็นความสามารถเฉพาะตัวที่โดดเด่นกว่าใคร”

1.3 แหล่งข้อมูล รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยมีการสร้างเครือข่ายแหล่งข้อมูลอย่างหลากหลายและต่อเนื่องอยู่ทั่วประเทศ ดังนี้

1.3.1 นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ปราชญ์พื้นบ้าน และวิทยากรในท้องถิ่น ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การรายงาน การเสวนา เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลในลักษณะจากผู้รู้ผู้ฟัง จึงมีความน่าเชื่อถือ ตรงตามความต้องการ และมีความใกล้ชิดกับคนฟังซึ่งนับเป็นสิ่งดึงดูดใจผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

1.3.2 คนฟังรายการ ทำให้คนฟังรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของรายการ มีความสำคัญ และมีส่วนร่วม

1.3.3 ผู้สื่อข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยการนำรายงานพิเศษที่ออกอากาศในรายการข่าวมาคัดต่อเพิ่มเติม เช่น เพิ่มดนตรีประกอบเพิ่มเสียงประกอบ เป็นต้น เพื่อให้เป็นการรายงานที่มีความสมบูรณ์แบบ มีความยาวมากขึ้น สำหรับออกอากาศในรายการทั่วทิศถิ่นไทย ซึ่งนับว่าเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า

จากการสร้างเครือข่ายแหล่งข้อมูลดังกล่าว ทำให้รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยมีต้นทุนอยู่ในมือ ไม่ต้องเสียเวลาในการติดต่อประสานงานเพื่อเสาะแสวงหาผู้รู้ในแต่ละครั้ง ทำให้รายการมีความรวดเร็วในการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ หันต่อสถานการณ์และประเด็นในสังคม ซึ่งจากการค้นพบดังกล่าวนี้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเกี่ยวกับ

การวางแผนการผลิตรายการในด้านแหล่งข้อมูล เป็นเรื่องที่มีผู้จัดทำต้องวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะหาแหล่งข้อมูลจากที่ไหน เพื่อให้มีแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องพอและหลากหลายสำหรับใช้ในการผลิตรายการ การจัดการรายการในลักษณะใช้แหล่งข้อมูลจากผู้รู้ผู้ฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยากรในห้องสนทนา ควบคู่กับความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะนอกจากจะได้เรื่องราวที่ตรงกับความต้องการแล้ว ยังมีองค์ประกอบของความใกล้ชิดที่เป็นสิ่งดึงดูดใจผู้ฟังอย่างหนึ่ง

นอกจากนี้รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยยังสร้างความน่าเชื่อถือโดยการแสวงหาข้อมูลจากการลงพื้นที่จริง และการนำเสนอจากแหล่งข้อมูลรอบด้าน เช่น ในกรณีเรื่องการทำสวนมะม่วง 1 ไร่ 1 ล้าน มีการรายงานจากสถานที่จริงคือ จังหวัดกำแพงเพชร รวมทั้งการสัมภาษณ์เจ้าของสวน นักวิชาการ และผู้ซื้อ เป็นต้น ซึ่งนับว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเกี่ยวกับการวางแผนการผลิตรายการในด้านแหล่งข้อมูล ที่กล่าวไว้ว่า ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง หากเป็นข้อมูลจากแหล่งต้นตอข่าวสารจริง ๆ ย่อมน่าเชื่อถือกว่าข้อมูลจากแหล่งอื่น ดังนั้น การเก็บข้อมูลจากแหล่ง ต้นตอโดยตรงจึงเป็นสิ่งซึ่งผู้จัดการรายการควรให้ความสำคัญ เสียเงินเหตุการณ์ การสัมภาษณ์ การเล่าเหตุการณ์ และเสียงจริงในธรรมชาติถึงการรายงานตรงจุดที่เกิดเหตุ ย่อมทำให้ผู้ฟังได้บรรยากาศและมีความรู้สึกใกล้ชิดกับเหตุการณ์ เกิดความเชื่อถือและเห็นจริงเห็นจึงมากขึ้น

จากรูปแบบและวิธีการนำเสนอดังกล่าว ทำให้คนฟังรายการเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการนำไปปฏิบัติแล้วนำผลที่ได้มาเล่าสู่กันฟัง

ภาพที่ 2 เก็บวัสดุธรรมชาติเพื่อใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาตึกา
มณฑล กาญจนบุรี

ที่มา <http://www.gotoknow.org/blog/dazedx/410986>

2. การสร้างการมีส่วนร่วม รายการวิทยุทั่วทิศคลื่นไทยได้สร้างความใกล้ชิดและการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง ดังนี้

2.1 การเลือกใช้ข้อมูลในท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์วิทยากรในท้องถิ่น ปรากฏผู้รับบ้าน การเปิดสัปดาห์การจัดงานหรือกิจกรรมของจังหวัดต่าง ๆ การรายงานสถานการณ์น้ำท่วมโดยนักข่าวพลเมือง ทำให้คนฟังรู้สึกคุ้นเคยและมีความสำคัญ

2.2 การใช้ภาษาถิ่น เพลงและการละเล่นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เช่น การเปิดสายคนฟังในภาคอีสานร้องเพลงหมอลำ การสัมภาษณ์คนฟังแนะนำกิจกรรมเป็นภาษาอีสาน ภาษาได้การถ่ายทอดเสียงคนตรีพื้นเมืองล้านนา ลีลาฮูลู การเปิดบทเพลงขับเสภา เป็นต้น

2.3 การเปิดโอกาสให้คนฟังมีส่วนร่วมในรายการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเปิดสายโทรศัพท์แนะนำของดีในพื้นที่ และบอกกล่าวกิจกรรม ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การตอบจดหมายคนฟัง การนำข้อมูลของคนฟังมาจัดทำสารคดีภูมิปัญญาทั่วไทย การนำคนฟังที่เดินทางมาถึงสถานีเข้าร่วมให้สัมภาษณ์ในรายการ เป็นต้น

จากข้อค้นพบทั้ง 3 ประการคือ การใช้ข้อมูลในท้องถิ่น การใช้ภาษาถิ่น และการเปิดโอกาสให้คนฟังมีส่วนร่วมในรายการในรูปแบบต่าง ๆ นับว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง ในด้านเทคนิคในการเก็บข้อมูลผลิตรายการที่กล่าวไว้ว่า การสร้างความใกล้ชิดและการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง เป็นเทคนิคสำคัญอีกประการหนึ่ง ผู้จัดรายการต้องระลึกอยู่เสมอว่าผู้ฟังนั้นจะสนใจในสิ่งใดบ้าง การเลือกใช้ข้อมูลในท้องถิ่น การใช้ภาษาถิ่น เพลงและการละเล่นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ย่อมเป็นที่คุ้นเคยและสื่อความหมายสำหรับผู้ฟังได้ดี การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในรายการในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม เช่น การเขียนจดหมาย หรือโทรศัพท์เข้าสู่วารายการ การขอข้อมูลใจ การทำหน้าที่เป็นปากเสียงให้กับประชาชนหรือการรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากผู้ฟัง รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของรายการจะทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ซึ่งเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้เขาติดตามรายการนั้น

2.4 สำหรับรูปแบบและวิธีการนำเสนอของรายการวิทยุทั่วทิศคลื่นไทยที่ทำให้คนฟังมีส่วนร่วมได้มากที่สุดคือ การจัดรายการสด อย่างเช่น รายการสด "คนหน้าไมค์ หลังไมค์ ใกล้ชิดประชาชน" ในประเด็น "เกษตรยุคใหม่ปลอดภัยแน่นอน" เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2554 ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดลำปาง และออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยทั่วประเทศ ซึ่งมีคนฟังจากจังหวัดลำปาง แพร่ ตาก และเชียงใหม่ มาร่วมงานกว่า 200 คน เป็นการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่องของการเกษตรและสมุนไพร ตลอดจนการรับประทานอาหารร่วมกัน มีการแสดงดนตรี การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผักปลอดสารพิษและสินค้าชุมชน

ภาพที่ 3 บรรณาการรายการวิทยุทั่วทิศคลื่นไทยสด
เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2554 ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดลำปาง
ที่มา <http://lampang.prdnordth.jn.thv/mlan.php>

ภาพที่ 4 บรรณาการรายการวิทยุทั่วทิศคลื่นไทยสด
เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2554 ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดลำปาง
ที่มา <http://lampang.prdnordth.jn.thv/mlan.php>

จากข้อมูลดังกล่าวนี้ได้ว่ารายการวิทยุทั่วทิศคลื่นไทยผลิตรายการเป็นไปตามเป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543, หน้า 54)

...เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตัวเอง เช่น การนำเอาภูมิปัญญาของชาวบ้านมาเผยแพร่ในวงกว้าง และเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อให้เห็นคุณค่าความคิดและความเชื่อของเขา ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการนำเอาแนวคิดเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่ในวงกว้าง และคนทั่วไปให้การยอมรับผ่านการแสดงทัศนคติผ่านสื่อ (Feedback) ก็จะทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในคุณค่าของตนเอง

นอกจากนี้รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยยังเปิดโอกาสให้คนฟังเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการผลิตรายการวิทยุในขั้นการผลิต (Production) ตามแนวคิดของกาญจนา แก้วเทพ (2543, หน้า 101) ที่กล่าวไว้ว่า

...การรวมกลุ่มผู้รับสารได้แสวงหาวิธีการทำงานที่จะให้กลุ่มค่อยมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นของตน วิธีการหนึ่งก็คือ นักจัดรายการจะใช้เครื่องอัดเทปวิทยุกระเป๋าทัวไปจัดทำรายการในเขตที่ประชาชนอาศัยอยู่ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พูดในสิ่งที่พวกเขาต้องการ อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ก็ยังมีปัญหาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วม (Participation performance) เนื่องจากนักวิทยุพบว่า ประชาชนที่ยากจนจะเป็นโรคกลัวไมโครโฟน และไม่ยอมพูดแสดงความคิดเห็นหากสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ดังนั้นนักวิทยุจึงเปลี่ยนรูปแบบโดยใช้การสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม และเริ่มต้นให้หัวหน้ากลุ่มพูดก่อน แล้วจึงถามความคิดเห็นคนอื่นเพิ่มเติม ด้วยวิธีการดังกล่าวคนที่เคยกลัวหรือสงบปากสงบคำก็จะค่อย ๆ เริ่มกล้าพูดออกมาทีละน้อย...

จะเห็นได้ว่ารายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยในรูปแบบรายการสัญจรสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว และยังมีการนำเสนอในรูปแบบอื่นอีก เช่น รายการพิเศษร่วมใจช่วยภัยน้ำท่วม ซึ่งทางผู้ดำเนินรายการร่วมกับงานถ่ายทอดเสียงและเชื่อมโยงสัญญาณนำอุปกรณ์ภาคสนามลงพื้นที่น้ำท่วมที่จังหวัดอยุธยาและนครสวรรค์ รายงานโดยการนั่งเรือเข้าไปสัมภาษณ์ชาวบ้านเพื่อสะท้อนความเดือดร้อนและความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยเป็นต้น

2.5 โปรดิเวเซอร์และผู้ดำเนินรายการหลัก คือ นายจรัส เ็นนิล ยังสร้างการมีส่วนร่วมโดยการแจ้งหมายเลขโทรศัพท์ส่วนตัวออกอากาศในรายการ เพื่อให้คนฟังสามารถโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของการสื่อสารของกาญจนา แก้วเทพ (2543, หน้า 56-55) “ลักษณะสองทาง และ Interactivity ของการสื่อสารยิ่งการสื่อสารที่เอื้ออำนวยให้มีลักษณะตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลามากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมก็ยิ่งจะมีมากขึ้นเท่านั้น”

2.6 บุคลิกภาพของนายจรัส เ็นนิล ผู้ดำเนินรายการทั้งบุคลิกภาพภายในและบุคลิกภาพภายนอก

2.6.1 บุคลิกภาพภายใน ได้แก่ การใช้ลีลา ภาษาและน้ำเสียงในการดำเนินรายการ โดยนายจรัส เ็นนิลให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ลักษณะการนำเสนอรายการจะเน้นความเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด และคำให้สัมภาษณ์ของนางสาวจิระวรรณ ตันกุลนันท์ ผู้รับผิดชอบส่วนแผนงานและวิชาการ ที่กล่าวไว้ว่า ลีลาของผู้ดำเนินรายการสามารถทำให้คนฟังอยู่กับผู้ดำเนินรายการตลอดเวลา เช่น การเล่นกับคนฟัง อ้อนคนฟัง รวมถึงจากการศึกษา

รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยโดยการรับฟังรายการ พบว่า นายจรัสมีลีลาในการดำเนินรายการอย่างเป็นกันเอง สบาย ๆ สนุกสนาน แต่มีความสุภาพ ให้เกียรติคนฟังและผู้ร่วมรายการ ใช้ภาษาพูดที่ฟังง่าย ตรงไปตรงมา แต่มีความกระชับ ชัดเจน น้ำเสียงแสดงถึงความใส่ใจและความกระตือรือร้น ในขณะเดียวกันก็มีความนุ่มนวลรื่นหู

จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้บ่งชี้ว่ามีความสอดคล้องกับศิลปะการพูดทางวิทยุกระจายเสียง (ณรงค์ ชื่นนิรันดร์, 2549) ที่สรุปได้ดังนี้

1. การพูดต้องใช้ภาษาที่ฟังแล้วเข้าใจง่ายที่สุดเท่าที่จะทำได้ พยายามหาถ้อยคำหรือประโยคสั้น ๆ ง่าย ๆ ฟังแล้วเข้าใจทันที
2. การพูดทุก ๆ ตอนจะต้องแสดงความหมายในแง่เดียว ไม่มีการขัดแย้งกันเองหรือสับสน
3. ใช้ภาษาสุภาพน่าฟัง การพูดทางวิทยุกระจายเสียงต้องพูดอย่างให้เกียรติและยกย่องผู้ฟัง
4. ทำตัวให้กระฉับกระเฉง มีความกระตือรือร้นที่จะพูด ปรับอารมณ์ให้เบิกบาน แจ่มใส มีความเชื่อมั่น ความจริงใจ
5. เมื่อนั่งต่อหน้าไมโครโฟนแล้วต้องนึกว่ากำลังพูดอยู่กับใครคนหนึ่ง วิธีการพูดและน้ำเสียงจะต้องฟังเป็นกันเองและนุ่มนวลมากกว่าจะนึกว่ากำลังพูดอยู่กับคนเป็นจำนวนมาก ๆ การพูดควรพูดให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด ใช้เสียงของผู้จัดโดยธรรมชาติ ประกอบกับภาษาหรือคำพูดง่าย ๆ ได้ข้อความพยายามให้กะทัดรัดที่สุด ใส่ความรู้สึกนึกคิดไปตามเรื่องราวที่พูด

นอกจากนี้การเป็นดีเจไม่ใช่แค่เพียงพูดเก่งอย่างเดียว แต่ต้องรู้จักพูดอย่างมีสาระและรู้กาลเทศะว่าจะไรควรพูดแค่ไหน อย่างไร จะพูดสนุกสนาน ขำตลกเวลาที่ไม่เหมาะสม ต้องรู้จักความพอดีของตัวเองว่าแค่ไหนพอดี และควรมีบุคลิกเฉพาะตัวเองไม่เลียนแบบใคร ทุกคนมีข้อดีเป็นของตัวเองทั้งนั้น หากจุดดีให้เจอและสร้างจุดนั้นให้เด่นชัดขึ้น (เตรียมพร้อมเป็นผู้ประกาศข่าว-นักจัดรายการวิทยุมืออาชีพ, โพสต์ทูเดย์ออนไลน์, 2550)

ในกรณีนี้นายจรัส เ็นนิล ผู้ดำเนินรายการหลักรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยมีการควบคุมอารมณ์และความสามารถในการสนทนา การเปลี่ยนเรื่อง การตัดบทลีลาสนุกสนานต่าง ๆ เช่น คนฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมือง การแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ทางผู้ดำเนินรายการมีลีลาการตัดบทได้อย่างละมุนละม่อมและไม่ขัดหูคนฟังรายการ ในการจัดรายการสัญจรมีการกระเช้าเข้าหาหย่กับชาวบ้านผู้ร่วมรายการได้อย่างสนุกสนาน เป็นกันเอง อย่างรู้จังหวะเวลาและรักษาระดับความพอดี เป็นต้น

2.6.2 นอกจากบุคลิกภาพภายในแล้ว นายจรัสยังมีบุคลิกภาพภายนอกที่ดึงดูดคนฟัง ดังเช่น เมื่อมีการลงพื้นที่พบคนฟัง ตัวอย่างกรณีการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยน้ำท่วม และการจัดรายการสัญจร เป็นต้น นายจรัสจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าลำลองแบบสบาย ๆ มีผ้าขาวม้าคาดเอว สวมหมวก และยังมีใบหน้าที่ยิ้มแย้ม แจ่มใส ทักทายคนฟังอย่างเป็นกันเอง

ซึ่งนับว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหาในบทความ เตรียมพร้อมเป็นผู้ประกาศข่าว-นักจัดรายการวิทยุมีอาชีพ (โพสต์ทูเดย์ออนไลน์, 2550) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ผู้ประกาศข่าวและนักจัดรายการวิทยุต้องมีบุคลิกภาพภายนอกที่ดี มีความโดดเด่น น่าประทับใจ มีลักษณะที่เป็นมิตรให้ชาวบ้านผู้อยู่ในเหตุการณ์ไว้วางใจ เชื่อใจ กล้าที่จะเปิดเผยรายละเอียดให้ฟัง ทำตัวสบาย ๆ แต่งตัวเหมาะสม ถูกกาลเทศะ”

จากบุคลิกภาพภายนอกดังกล่าวยังนับเป็นการธำรงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของสังคมอีกด้วย เช่น การแต่งกายโดยใช้ผ้าขาวม้าคาดเอว ซึ่งเป็นผ้าทอที่มาจากภูมิปัญญาของคนไทย เป็นต้น

จากข้อค้นพบเรื่องบุคลิกภาพของนายจรัส เ็นนิล ผู้ดำเนินรายการ นับว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเกี่ยวกับความเข้าใจในธรรมชาติของสื่อวิทยุกระจายเสียง ที่กล่าวไว้ว่า บุคลิกของผู้จัดรายการนับเป็นสิ่งจำเป็นอีกประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง เพราะความคุ้นเคยระหว่างผู้จัดกับผู้ฟังช่วยให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น ผู้ดำเนินรายการจึงควรสร้างคนใดคนหนึ่งเพื่อทำหน้าที่โดยเฉพาะ ไม่ควรเปลี่ยนแปลงมาและไม่ควรเลียนแบบลีลาของคนอื่น ควรมีบุคลิกเฉพาะตน ซึ่งรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยมีนายจรัสเป็นผู้ดำเนินรายการหลักประจำรายการ

จากข้อค้นพบการทำให้คนฟังมีส่วนร่วมในรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยนี้ นอกจากจะทำให้เข้าถึงคนฟังแล้ว ยังนับเป็นการประเมินผลรายการแบบง่ายตามแนวคิดการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง ไม่ว่าจะเป็นการเปิดสายโทรศัพท์ให้คนฟังร่วมพูดคุยในรายการ การแจ้งหมายเลขโทรศัพท์ให้คนฟังสามารถโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยได้ตลอดเวลา การเขียนจดหมายเข้ามาร่วมในรายการ การลงพื้นที่พบคนฟังและชาวบ้าน การจัดรายการสัญจรเปิดโอกาสให้คนฟังเข้าร่วมในรายการ สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้ผู้จัดรายการได้รับข้อมูลจากคนฟังทั้งในส่วนของผู้ที่รับฟัง ข้อคิดเห็นต่อรายการ รวมไปถึงทัศนคติและปัญหาของผู้ฟัง เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงรายการทั้งรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

3. การสร้างความหลากหลายให้กับรายการ ทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบ และวิธีการนำเสนอ ดังนี้

3.1 รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยนำเสนอเนื้อหา ด้านวัฒนธรรมตามแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ในรูปแบบที่สัมผัสจับต้องได้ ได้แก่ ภูมิปัญญาไทยด้านการประกอบอาชีพ การเกษตร สมุนไพรสำหรับป้องกันและรักษาโรค ศิลปะขนบธรรมเนียมประเพณี และการท่องเที่ยว ซึ่งจากการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมในรูปแบบที่สัมผัสจับต้องไม่ได้ คือ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของคนในสังคมอีกด้วย เช่น งานประเพณีดักบาตรเทโว จังหวัด

อุทัยธานี งานประเพณีชักพระ ทอดผ้าป่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี งานนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ จังหวัดอุดรธานี ที่มีความเชื่อเรื่องการได้บุญกุศลจากการมาร่วมงาน และค่านิยมที่ว่าบรรดาญาติพี่น้องที่เดินทางไปทำงานหรือศึกษาในจังหวัดอื่น ๆ ต้องเดินทางกลับมาร่วมงาน ซึ่งนับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความผูกพัน และความสามัคคีของคนในชุมชนอีกด้วย

3.2 รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยนำเสนอเนื้อหาสาระตามสถานการณ์ความเป็นไปของสังคมตามแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อมวลชนด้านวัฒนธรรม ในด้านการตรวจตราระมัดระวังสอดส่อง เช่น

- การจัดรายการพิเศษร่วมใจช่วยภัยน้ำท่วม โดยผู้ดำเนินรายการลงพื้นที่ติดตามสถานการณ์น้ำท่วม ณ จังหวัดที่ประสบภัย การรายงานสด การสัมภาษณ์ผู้ประสบภัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- รายการทั่วทิศถิ่นไทยห่วงใยภาคใต้ เพื่อการประชาสัมพันธ์ให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การติดตามคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ออกอากาศไปยังผู้ฟังทั่วประเทศ

- การเชื่อมการเชื่อมโยงสัญญาณ TWIN-RADIO (2 ห้องส่ง) กับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดศรีสะเกษ และสุรินทร์ เพื่อรายงานสถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา

จากการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้คนฟังรับทราบเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวต่าง เป็นการกระตุ้นเรื่องความมีน้ำใจห่วงใย อันจะนำไปสู่การช่วยเหลือแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันของคนในสังคม ซึ่งนับเป็นอีกหนึ่งวัฒนธรรมของคนไทย

รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยยังทำหน้าที่แสดงวัฒนธรรมหลักของสังคม การตระหนักถึงวัฒนธรรมกลุ่มย่อย และการพัฒนาวัฒนธรรมใหม่ ๆ ดังนี้

1) การแสดงวัฒนธรรมหลักของสังคม

- ขาติ การเล่าประวัติความเป็นมาของวันกองทัพไทย พร้อมกับเปิดเพลงพระราชนิพนธ์มหาวงศ์ การนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์การสูญเสียดินแดนไทยจำนวน 14 ครั้ง พร้อมเปิดบทขับเสภาประกอบ การเปิดเพลงประชาธิปไตยเพื่อไทยอยู่รอด นับว่าเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องความรักชาติ

- ศาสนา การเล่าประวัติความเป็นมาของวันมาฆบูชา และหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ พร้อมเปิดเพลงที่เกี่ยวข้อง นับเป็นการกล่อมเกล่าจิตใจคนฟังให้ยึดมั่นตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า อันจะทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข

- พระมหากษัตริย์ เช่น การรายงานการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา กับแนวคิดแผ่นดินของเรา การแจ้งหมายกำหนดการการเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคของพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การเปิดสายคนฟังเล่าความประทับใจ ความในใจต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในช่วงหนึ่งในหทัยราษฎร์ เป็นต้น เพื่อเป็นการสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย

- สังคมด้านการเกษตร การนำเสนอเรื่องราวด้านการเกษตรซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ เป็นอาชีพหลักของคนไทย ในรูปแบบของการสัมภาษณ์ การรายงาน รายการสัญจร เช่น การสัมภาษณ์ผู้ปลูกข้าว นักวิชาการ และผู้อำนวย การโรงเรียนชาวนา เกี่ยวกับการปลูกข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี การสัมภาษณ์เจ้าของสวน นักวิชาการ และผู้ซื้อ ในกรณีการทำสวนมะม่วง 1 ไร่ 1 ล้าน การรายงานการเพาะเห็ดเป็นอาชีพ เป็นต้น

2) การตระหนักถึงวัฒนธรรมกลุ่มย่อย เช่น

- การนำเสนอศิลปะ ประเพณีของแต่ละจังหวัด แต่ละชุมชน เช่น การแสดงของชนเผ่าในช่วงเทศกาลประจำปี งานประเพณีตักบาตรเทโว จังหวัดอุทัยธานี การแข่งเรือ งานประเพณีชักพระ ทอดผ้าป่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี งานสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพง การแหลในพิธีบายศรีรับขวัญข้าวของชาวอีสาน

- ช่วงความสุขชาวบ้าน การพาชมโบสถ์พระนางมารีอา จังหวัดจันทบุรี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นชนอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในเมืองไทย นอกเหนือจากศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาหลักของประเทศ

3) การพัฒนาวัฒนธรรมใหม่ ๆ เช่น การรายงานการนำมูลช้างมาทำเป็นกระดาษสา ซึ่งนับเป็นการทำให้สิ่งที่ไร้ประโยชน์ กลับมีคุณค่า ช่วยกำจัดมลภาวะ รวมทั้งยังสร้างรายได้และอาชีพให้แก่ชุมชนอีกด้วย การสัมภาษณ์การเพาะเห็ดในตะกร้า การเพาะถั่วงอกคอนโดตัดราก นับเป็นการพัฒนาให้ได้ผลผลิตในรูปแบบใหม่ ช่วยเพิ่มมูลค่าและสร้างทางเลือกให้แก่ผู้บริโภค เป็นต้น

ทั้งนี้ ถึงแม้รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยจะมีการออกอากาศจากส่วนกลางคือกรุงเทพมหานครไปยังส่วนภูมิภาคคือจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย แต่รายการสามารถนำเสนอวัฒนธรรมหลักของสังคม วัฒนธรรมกลุ่มย่อย และการพัฒนาวัฒนธรรมใหม่ ๆ ได้อย่างสมดุล จึงนับได้ว่ารายการทั่วทิศถิ่นไทยนำเสนอเนื้อหาสาระที่สนับสนุนความเป็นปึกแผ่นของสังคม และสร้างบรรทัดฐานให้แก่สังคม

ในด้านของการทำหน้าที่สังคมประกิด/ถ่ายทอดทางวัฒนธรรมนั้น รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยทำหน้าที่ดังนี้

1) การสืบทอดรูปแบบของวัฒนธรรมที่มีอยู่ เช่น การจัดรายการวิทยุ ทั่วทิศถิ่นไทยสัญจร โดยการเสวนาระดมความคิดเห็นเชิงพหุเพียงเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเกษตรและสุขภาพที่จังหวัดยโสธร โดยปราชญ์ชาวบ้าน คนฟังรายการ ผู้อำนวย การโรงเรียนชาวนา และบรรณาธิการนิตยสารชุมชนทางอาชีพ มีการสาธิตการทำ

น้ำหมักจุลินทรีย์จากหน่อกล้วย เพื่อใช้ในการปลูกพืชผักต่าง ๆ ซึ่งสามารถลดต้นทุนค่าปุ๋ยและสารเคมีกำจัดแมลงได้ การสาธิตการทำฮอร์โมนจากไข่ไก่เพื่อนำไปใช้ด้านการเกษตร ในการเร่งดอก เร่งผล ตลอดจนทำฮอร์โมนไข่สำหรับเป็นอาหารเสริมในการช่วยรักษาสุขภาพ เช่น โรคภูมิแพ้ หิดหอบ ทุ่งลมโป่งพอง หัวใจโต ตับอักเสบ เป็นต้น ซึ่งนับเป็นการสืบทอดรูปแบบของวัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านการเกษตรและสุขภาพจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ต่อไป

2) การสืบทอดระบบค่านิยมของสังคม เช่น การเปิดเพลงประชาธิปไตยเพื่อไทยอยู่รอด เป็นต้น นับเป็นการสืบทอดค่านิยมของไทยในด้านการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

3) การส่งเสริมและการสร้างเงื่อนไขสำหรับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม เช่น ผู้ดำเนินรายการเปิดสายให้คนฟังแนะนำของดีในพื้นที่ แล้วมอบหนังสือเล่มเดียวคุ้มโรคภัย ซึ่งเป็นการรวบรวมภูมิปัญญาไทยด้านสมุนไพรรักษาโรคจากทั่วประเทศที่เคยนำเสนอผ่านทางรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย ซึ่งนับเป็นการแจ้งข่าวสาร การปลูกสำนึก การสร้างบรรยากาศ และการประเมิณผลไปพร้อมกัน

4) การดัดแปลงวัฒนธรรมของสังคม เช่น การสัมภาษณ์ผู้อำนวย การสำนักเศรษฐกิจการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตรให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละประเทศ แต่ยังคงรักษามาตรฐาน การสัมภาษณ์ผู้อำนวย การศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ เกี่ยวกับการจัดการประกวดออกแบบบรรจุภัณฑ์ ซึ่งนับเป็นการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นำไปสู่ช่องทางใหม่ ๆ ด้านการตลาด

5) การสร้างใหม่ทางวัฒนธรรม เช่น การเชื่อมโยงสัญญาณ TWIN-RADIO (สองห้องส่ง) กับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดน่าน เกี่ยวกับการจัดคอนเสิร์ตธารน้ำใจสู่บ้านน้ำช้างพัฒนา จ.น่าน เพื่อหารายได้สมทบทุนสร้างอาคารเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนบ้านน้ำช้างพัฒนา เป็นต้น ซึ่งนับเป็นการนำวัฒนธรรมหนึ่งของคนไทยคือ ความมีน้ำใจ มาผสมผสานกับศิลปะการแสดงสมัยใหม่คือ การจัดคอนเสิร์ต นอกจากนี้รายการทั่วทิศถิ่นไทยยังเป็นเวทีในการสนทนาเรื่องราวเกี่ยวกับการเกษตร การประกอบอาชีพ และสมุนไพรไทย จากคนหลากหลายหลายอาชีพ เช่น นักวิชาการ คนฟัง แหล่งผลิต แหล่งจำหน่าย ผู้ซื้อ เป็นต้น

จึงนับได้ว่ารายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยทำหน้าที่ในการสืบทอดวัฒนธรรมไทยอย่างต่อเนื่อง ทำให้องค์ความรู้อันเป็นมรดกของชาติถูกส่งต่อจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีการพัฒนา ดัดแปลง สร้างสรรค์เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน

3.3 ความหลากหลายของเสียงในรายการ รายการวิทยุทั่ว
ทศถิ่นไทยมีความหลากหลายด้วยการนำเสนอในรูปแบบนิตยสาร
ทางอากาศ และความหลากหลายอื่น ๆ ดังนี้

3.3.1 การเก็บเสียงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เสียงของ
ผู้รายงาน การสัมภาษณ์ เสียงบรรยากาศ อาทิ การแสดงดนตรี
เสียงสัตว์ เสียงกีฬามือ เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิด
การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงด้านเทคนิคในการเก็บข้อมูล
ผลิตรายการเกี่ยวกับความหลากหลาย ที่กล่าวไว้ว่า รายการ
วิทยุที่ดีย่อมมีความหลากหลายของเสียงที่นำเสนอในรายการ
เพื่อให้ผู้ฟังเป้าหมายที่จะติดตามฟังรายการโดยตลอด ความ
หลากหลายอาจจะเกิดจากลักษณะของเรื่องและวิธีการนำเสนอ

3.3.2 การผสมผสานระหว่างสาระความรู้และความ
บันเทิง ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอเนื้อหาสาระโดยการ
สัมภาษณ์ สารคดี การรายงาน การเสวนา การถ่ายทอดกิจกรรม
งานต่าง ๆ ในขณะที่มีการนำเสนอเนื้อหาด้านความบันเทิงคือ
ศิลปะการแสดง การละเล่นของแต่ละชุมชน ในรูปแบบการ
รายงานสดและทางโทรศัพท์ หรือเปิดบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับ
เนื้อหา บทเพลงปลุกใจ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการนำเสนอ
เนื้อหาด้านความบันเทิงยังสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม
ไว้ด้วย

3.4 การนำข้อมูลอื่น ๆ มาบอกเล่าเชื่อมโยงกับเรื่องราว
ที่นำเสนอในรายการ ผู้ดำเนินรายการบอกเล่าข้อมูลอื่น ๆ ที่
เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่นำเสนอในรายการ ทำให้คนฟังได้รับสาระ
ความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อมูลหลักที่มาจากการรายงาน
หรือการสัมภาษณ์ เช่น การแจ้งหมายกำหนดการการเสด็จ
พระราชดำเนินทางชลมารคของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ผู้ดำเนินรายการมีการบอกเล่าประวัติความเป็นมาของกระบวน
พยุหยาตราทางชลมารค ซึ่งเป็นราชประเพณีไทยที่มาแต่โบราณ,
การสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ
เกี่ยวกับการจัดการประกวดออกแบบบรรจุภัณฑ์ ผู้ดำเนิน
รายการนำประวัติความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง
ศูนย์ฯ มาเล่าสู่กันฟัง, การรายงานงานสารทไทยกล้วยไข่เมือง
กำแพง ผู้ดำเนินรายการนำเสนอประวัติความเป็นมาของงาน รวมถึง
ประวัติความเป็นมาและวิธีการกวนข้าวมธุปายาส เป็นต้น

จากการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าว นับว่าเป็นการสะท้อนถึง
การทำงานของผู้นำรายการที่มีความใส่ใจ ตั้งใจ พิถีพิถันเพื่อ
ให้รายการมีความหลากหลายและน่าสนใจ นอกจากนี้รายการ
วิทยุทั่วทศถิ่นไทยยังทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนใน
รุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย
ดั้งเดิมให้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ตามแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่
ของสื่อมวลชนด้านวัฒนธรรม

3.5 วิธีการดำเนินรายการ กล่าวคือ ผู้ดำเนินรายการหลัก
คือนายจรัส ชื่นนิล และผู้ดำเนินรายการร่วมคือนางโรภาส
มังกรพิศม์ มีการดำเนินรายการอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นกันเอง
ใช้ภาษาพูดที่ฟังเข้าใจได้ง่าย และมีลีลาลูกเล่นที่สนุกสนาน
อารมณ์ดี เล่นกับคนฟัง ซึ่งเป็นการผสมผสานกันอย่างกลมกลืน
แนบเนียน ทำให้รายการวิทยุทั่วทศถิ่นไทยดึงดูดคนฟังได้เป็น
อย่างดี

สำหรับข้อค้นพบในเรื่องการสร้างการมีส่วนร่วมและการ
สร้างความหลากหลายของรายการวิทยุทั่วทศถิ่นไทย นับว่ามี
ความสอดคล้องกับแนวคิดการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง
เกี่ยวกับความเข้าใจ ในธรรมชาติของสื่อวิทยุกระจายเสียงที่
สามารถสร้างความรู้สึกและสร้างสรรค์จินตนาการให้ผู้ฟังได้สูงมาก
เสียงต่าง ๆ ที่ส่งออกจากอากาศจะทำให้ผู้ฟังมีความใกล้ชิดเหมือนอยู่
ในเหตุการณ์ ผู้ฟังสามารถจินตนาการได้กว้างขวางและมีอิสระ
จึงเหมาะที่จะใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นตัวกระตุ้นเร้าให้
ประชาชนสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และเกิดความตระหนักใน
เรื่องดังกล่าวขึ้น ซึ่งหากเสริมด้วยการใช้สื่อบุคคลและสื่ออื่น ๆ
ย่อมสามารถนำไปใช้เป็นสื่อเพื่อการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

ดังจะเห็นได้ว่ารายการวิทยุทั่วทศถิ่นไทยทำให้ผู้ฟัง
ตระหนักในความสำคัญของเรื่องต่าง ๆ เช่น เกษตรอินทรีย์
สมุนไพรพื้นบ้าน เป็นต้น โดยมีการใช้สื่ออย่างหลากหลายรูปแบบ
เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การนำไปปฏิบัติ
ไปจนถึงการวิเคราะห์และประเมินผลร่วมกัน

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่า การผลิตรายการวิทยุทั่ว
ทศถิ่นไทยมีความสอดคล้องกับหลักการจัตรายการวิทยุ 6 T 3 H
(ชลภรณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์, 2553) ประกอบด้วย

6 T

TOPIC ที่ชัดเจน แจ่มแจ้ง

TARGET รู้จักกลุ่มเป้าหมาย

TEAM มีทีมงานที่ดี

TACTIC มีกลยุทธ์ในการดึงดูดใจต่อกลุ่มเป้าหมาย

TIME รู้จักเวลา กาลเทศะ

TECHNOLOGY ต้องสะอาดแสงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ

ในกรณีของเทคโนโลยีนี้รายการวิทยุทั่วทศถิ่นไทยมีการ
จัดส่งสารคดีและการรายงานผ่านระบบเครือข่ายสารสนเทศ
Dalet เพื่อความสะดวกของช่างเทคนิค

3 H

HEAD ต้องทำงานด้วยสมอง สติปัญญา รอบคอบรอบรู้

HAND ต้องทำงานด้วยฝีมือประณีต บรรจง ละเอียด

HEART การทำงานด้วยใจรัก ใส่ใจ มีน้ำใจ อุดหนุนพยายาม

จากข้อค้นพบแนวทางการผลิตรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย ทั้ง 3 ประการคือ การวางแผนการผลิตรายการ การสร้างการมีส่วนร่วม และการสร้างความหลากหลายให้กับรายการ ทำให้รายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทยสามารถเข้าถึงคนฟังทั่วประเทศ ตามกลุ่มเป้าหมายคือ เกษตรกร แม่บ้าน และผู้สูงอายุ จากนั้นเกิดผลสะท้อนกลับมาระบบรายการ นำไปสู่การกำหนดประเด็นและเนื้อหาของรายการ ตลอดจนการพัฒนา ปรับปรุง และสร้างสรรค์รายการให้ตรงตามความต้องการของกลุ่มคนฟังต่อไป นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดเป็นผลงานด้านวัฒนธรรมอีกด้วย

4. เกิดผลงานด้านวัฒนธรรม

ผลจากรูปแบบการผลิตรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย ทำให้สามารถต่อยอดเป็นผลงานต่าง ๆ ดังนี้

4.1 หนังสือเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านสมุนไพรจากการรวบรวมข้อมูลในรายการ โดยนายจำรัส เ็นนิล เช่น เล่ม คู่มือโรคภัย, เคล็ดลับภูมิปัญญาไทย, รอคายจากมะเร็ง, ชุดออกสูตรยาสมุนไพรรักษาโรค, เคล็ดลับภูมิปัญญาไทยชุด

กระชายดำสมุนไพรแก้ศจรรย์, กระชายดำ สมุนไพรแก้ศจรรย์ เป็นต้น โดยมีช่องทางการเผยแพร่คือ การมอบให้คนฟังรายการจากการเปิดสายแนะนำของดีในถิ่นที่ ตลอดจนการจำหน่ายตามร้านหนังสือและทางอินเทอร์เน็ต

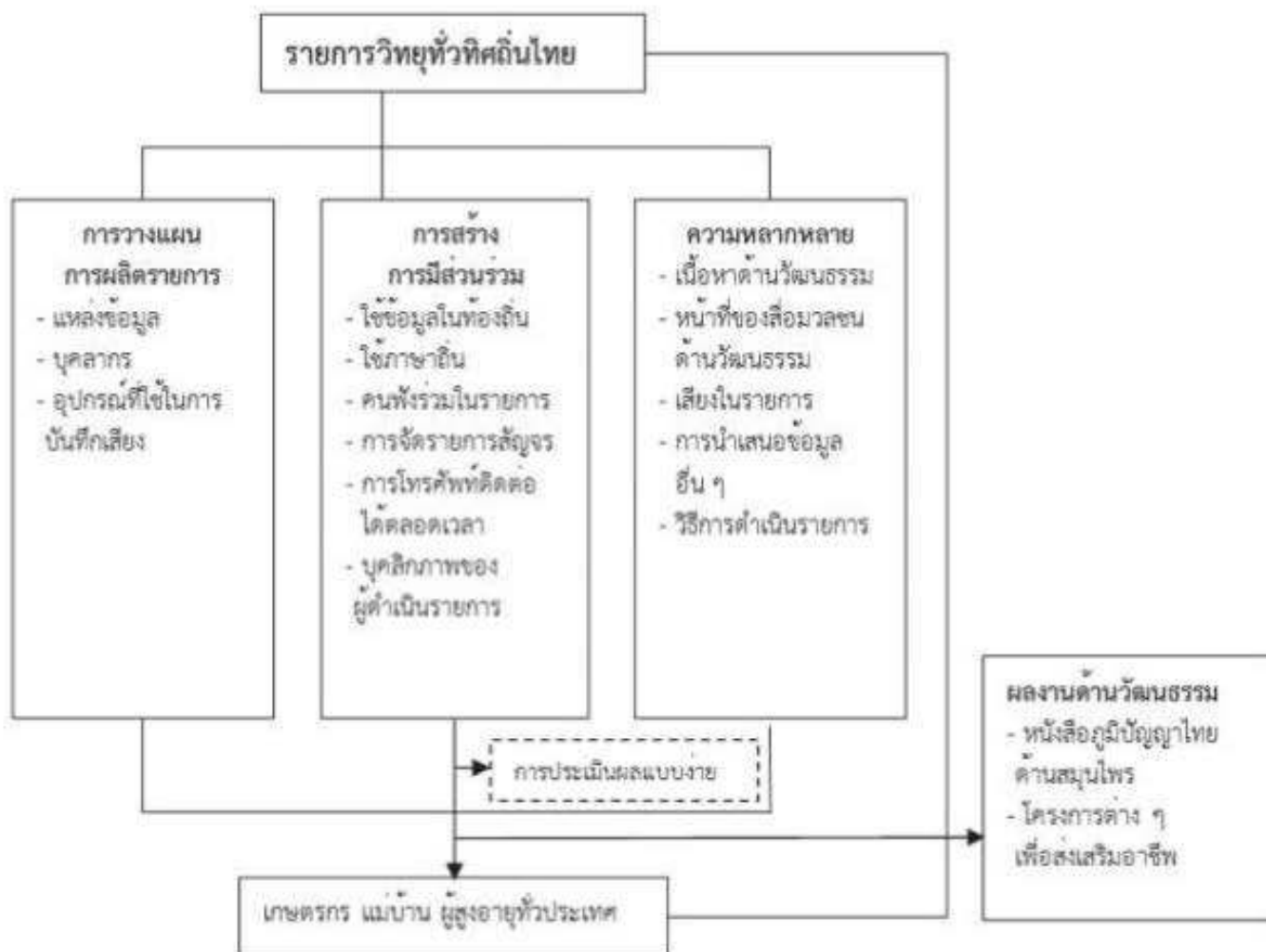
4.2 การจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมอาชีพ เช่น ตลาดนัดอาชีพ นำผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาเผยแพร่เพื่อสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิต โครงการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์พร้อมภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ผลงานด้านวัฒนธรรมดังกล่าวนับว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต และพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อมวลชนด้านวัฒนธรรม ในการทำหน้าที่สังคมประภักดิ์/ถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากการต่อยอดเกิดเป็นผลงานด้านวัฒนธรรม นับเป็นการเพิ่มช่องทางการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่สังคมในวงกว้างนอกเหนือจากกลุ่มคนฟังรายการ

ภาพที่ 5 ตัวอย่างหนังสือจากการรวบรวมและเรียบเรียง
โดย นายจำรัส เ็นนิล

จากข้อสรุปการค้นพบรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย สามารถสร้างเป็นแบบจำลองได้ดังนี้

ภาพที่ 6 แบบจำลองการผลิตรายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “การศึกษารายการวิทยุรูปแบบรายการวัฒนธรรม : กรณีศึกษารายการวิทยุทั่วทิศถิ่นไทย” ทำให้เกิดแนวทางในการจัดรายการวิทยุรูปแบบรายการวัฒนธรรมและรูปแบบอื่น ๆ ดังนี้

1. ควรคำนึงถึงการให้ข้อมูลโดยผู้รู้จริงและรอบด้าน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ตลอดจนกลยุทธ์การสร้าง

ความหลากหลายและการเปิดโอกาสให้คนฟังมีส่วนร่วมในรายการด้วยรูปแบบและวิธีการที่แตกต่าง เป็นเอกลักษณ์ เพื่อดึงดูดใจคนฟัง

2. ควรคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ความพร้อม และมีความสนใจในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้สามารถผลิตรายการได้อย่างมีคุณภาพ ครองใจคนฟัง

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2552, จาก <http://www.m-culture.go.th/culture-01uploads/libs/document/บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.doc>
- กระทรวงวัฒนธรรม. แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2540-2549. สืบค้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.m-culture.go.th/ckfinder/userfiles/files/tools-culture>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.
- กาญจนา แก้วเทพ, กำจร หลุยยะพงศ์, รุจิรา สุภาฯ และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2543). สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). สื่อมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2539). สื่อสองวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- คณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (29 พฤศจิกายน 2542). พระราชกรณียกิจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2552, จาก <http://www.swu.ac.th/royal/book7/b7c1t3.html>.
- โครงการแลกเปลี่ยนทัศนศึกษาดูงานมัธยมศึกษา "จับน้ำชา เวลาออนแอร์ ครั้งที่ 6". (4 กุมภาพันธ์ 2546). พิษณุโลก: สถาบันวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จันทร์สวย บุญนำมา. (23 กุมภาพันธ์ 2554). รับฟังรายการทาง สวท.ลำปาง กว่า 200 คน ร่วม กิจกรรม "คนหน้าไมค์หลังไมค์ใกล้ชิดประชาชน" พบกับนักจัดรายการทั่วทิศถิ่นไทย คุณจรัส เซ็นนิล ที่ สวท.ลำปาง จำนวนมาก. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2554, จาก <http://region3.prd.go.th/ct/news/viewnews.php?ID=110223190030>
- จรัส เซ็นนิล (ผู้รวบรวม). (2552). เคล็ดลับภูมิปัญญาไทย ฉบับรายการทั่วทิศถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ นีออน บุค มีเดีย.
- จรัส เซ็นนิล (ผู้รวบรวม). (2553). เล่มเดียวคุ้มโรคภัย ฟังพาดตนเองก่อนถึงมือหมอ. กรุงเทพฯ: คอนเซ็ปท์พริ้นท์.
- ณรงค์ ชื่นนิรันดร์. (27 เมษายน 2549). คู่มือผลิตรายการวิทยุ. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2554, จาก <http://narongthai.com/ma3.html>.
- เตรียมพร้อมเป็นผู้ประกาศข่าว-นักจัดรายการวิทยุมืออาชีพ. (8 พฤษภาคม 2550). โพสต์ทูเดย์ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2554, จาก http://www.jobjob.co.th/th/Hot_Guide/330
- นิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ "ตามรอยพระบาทยาตรา 84 พรรษาพาราณสี". (26 มกราคม 2554). สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://ndc.prd.go.th/pageconfig/viewcontent/viewcontent1.asp?pageid=449&directory=2015&contents=331562>.
- นิศา ชูโต. (2545). การวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แมทส์ปอยท์.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2553). ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผ่องผิว. (14 กรกฎาคม 2553). ออกรายการ "ทั่วทิศถิ่นไทย" รายการได้สมทบทุนสร้างอาคาร โรงเรียนบ้านน้ำช้างพัฒนา. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2554, จาก http://www.nan2.go.th/nan2_news/?name=news&file=readnews&id=459
- ภาณุ มัชฌิมา. (20 มีนาคม 2552). สวท.ยโสธร ร่วมกับรายการ ทั่วทิศถิ่นไทย จัดเสวนาระดมความคิดเห็นเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2554, จาก http://thainews.prd.go.th/view.php?m_news=255203200138&tb=N255203
- สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวัดกรรมกรเรียนรู้ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ. ความสำคัญของวัฒนธรรมไทย. สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.aksorn.com/lib/detail_print.php?topicid=446.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครสวรรค์. (9 พฤศจิกายน 2553). กรมประชาสัมพันธ์จัดรายการสัญจร "ร่วมใจช่วยภัยน้ำท่วม". สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://province.prd.go.th/nakhonsawan/modules.php?name=News&file=article&sid=331>.